

Základné princípy civilného sporového súdneho konania

Basic principles of civil litigation judicial proceeding

Daniela Gandžalová

Kľúčové slová:

základné princípy, zásady, Civilný sporový poriadok, civilný proces.

Key words:

basic principles, principles, Civil Litigation Code, civil procedure.

Úvod

Každé odvetvie právneho poriadku je legislatívne budované na určitých právnych princípoch (zásadách), ktoré mu vtláčajú pečať osobitosti. V právnom štáte sa zhodujú so všeobecnými právnymi princípmi a ak ide o procesné odvetvia, tiež s princípmi, ktorými sa spravuje výstavba a organizačná stránka činnosti aplikačných orgánov. To dôsledne platí aj vtedy, ak sú nimi orgány právnej ochrany, osobitne súdy. Všeobecné a organizačnoprávne princípy sú geneticky a významovo výsledkom dlhodobého kultúrno-právneho vývoja siahajúceho za horizont antiky. Z týchto hľadísk, ako aj šírkou akceptácie, sú teda historicky podmienené.

Význam niektorých procesných zásad (rovnako aj zásad výkonu súdnictva) zvyčajne aj to, že sú priamo alebo nepriamo obsiahnuté v Ústave Slovenskej republiky a v ústavnom zákone č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd. Tieto procesné zásady označujeme ako ústavnoprávne zásady. Ostatné zásady, ktoré sa spravidla opierajú o zákon, vymedzujeme ako procesné zásady.¹

Základné zásady sporového súdneho konania sú obsiahnuté v článku 1 až 18 nového Civilného sporového konania. Cieľom novej právnej úpravy civilného procesu je vytvoriť také procesnoprávne inštitúty, ktoré umožnia sa čo najviac priblížiť k ideálu rýchlej a spravodlivej ochrany práv a právom chránených záujmov procesných strán za predpokladu zodpovedného prístupu subjektov civilného procesu k súdnemu konaniu a vytvoriť tak priestor pre kvalitnejšie súdne rozhodnutia. S uvedeným cieľom nevyhnutne súvisí aj ďalší cieľ, a to zlepšiť vymožitelnosť práva judikovaného v civilnom súdnom konaní, čo predpokladá vytvorenie efektívnych inštitútov civilného procesu.

Civilný sporový poriadok je súčasťou troch procesných kódexov (okrem civilného sporového poriadku sú to Civilný mimosporový poriadok a Správny súdny poriadok), ktoré nahradili pôvodný Občiansky súdny poriadok č. 99/1963 Zb.

Nová úprava civilného procesného práva má ambíciu vytvoriť také pravidlá, ktoré priebeh konania zohľadnia a zároveň vytvoria rámec na efektívnu ochranu celého spektra práv vyplývajúcich z hmotnoprávneho práva.

Základné princípy

Základné princípy, na ktorých spočíva Civilný sporový poriadok, tvoria rámec výkladových pravidiel, v súlade s ktorými majú byť aplikované a interpretované právne normy civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“) a subsidiárne aj Civilného mimosporového poriadku (ďalej len „CMP“) a Správneho súdneho poriadku (ďalej len „SSP“). Základné princípy sú rovnocenné a ich poradie nevyjadruje ich dôležitosť.

V čl. 1 je vyjadrený všeobecný princíp prioritizácie súdu ako právo – ochranného orgánu, čo znamená, že všetky spory z uplatňovania subjektívnych práv vo sfére hmotnoprávneho práva prejednávajú a rozhoduje súd, ktorého základným atribútom je inštitucionalna nezávislosť od ostatných zložiek verejnej moci. Z konštrukcie článku 1 CSP vyplývajú predovšetkým tieto doktrínálne podstaty.²

¹ Mazák, J a kol.: Základy občianskeho práva procesného, Bratislava, IURA EDITION, s.r.o., r. 2009, str. 89

² Štefček, M. a kol.: Civilný sporový poriadok – Komentár, nakl. C.H. Beck, Praha, r. 2016, ISBN: 978-80-7400-629-6, str. 19-20

Normatívne i teleologicky sa zdôrazňuje spor o právo medzi subjektmi súkromnoprávných vzťahov. Musí pritom ísť o reálny spor, spor skutočne v právnej rovine existujúci, keďže objektívne právo nemôže poskytovať ochranu tzv. fingovaným sporom len za účelom dosiahnutia rozsudového výroku zo špekulatívnych dôvodov.

Spor o právo, sa musí týkať buď' potencionálneho ohrozenia subjektívnych práv (v takomto prípade pôjde o právo na poskytnutie ochrany pred potenciálnym porušením tohto práva), alebo už nastáleho stavu porušovania subjektívneho práva súkromnoprávnej povahy, v tom prípade ide o právo na poskytnutie petitórnej ochrany proti stavu rušenia tohto práva.

Priorizovaným orgánom ochrany práva je súd, disponujúci ústavnoprávnymi atribútmi nezávislosti a ne-strannosti. Nestrannosť súdu sa týka vzťahu k sporovým stranám; to znamená, že súd je medzi sporovými stranami, z čoho vyplýva i jeho výrazne akcentovaná mediačná (zmierovacia) funkcia. Zároveň je však súd i rozhodujúcim subjektom civilnoprocesného vzťahu; a v tomto zmysle je súd charakterizovaný ako subjekt nad sporovými stranami. Nezávislosť súdov je zase atribút ich vzťahu k iným zložkám moci v štáte, teda voči moci zákonodarnej a výkonnej. Prejavuje sa celým radom inštitucionálnych, personálnych a materiálno-technických opatrení. V rovine ústavnoprávnej je jednou zo základných garancií nezávislosti súdnej moci existencia Súdnej rady Slovenskej republiky ako orgánu sudcovskej a súdnej legitimity.

Subsidiarita všeobecného postulátu o hierarchii orgánov ochrany práva. Na to, aby ochrana porušených alebo ohrozených subjektívnych práv nespádala pod kompetenčnú ingerenciu súdu, musí existovať výslovne osobitné zákonné splnomocnenie, ktorým sa spor kompetenčne presúva do pôsobnosti iného orgánu ochrany práva. Inak povedané, ak takého osobitného zákonného splnomocnenia niet, platí normatívna generálna klauzula, že súd je povinný poskytnúť právnu ochranu – v opačnom prípade by došlo k odopretiu spravodlivosti, čo je v právnom štáte neprípustné.

Východiskovým princípom je princíp právnej istoty, ktorý je konštantne judikovaný Ústavným súdom Slovenskej republiky (ďalej len „ÚS SR“), ako i európskymi súdnymi autoritami. Civilné spory sa prejednávajú a rozhodujú v súlade s ustálenou líniou Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len NS SR“), ÚS SR, Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len ESĽP), Súdneho dvora EÚ a v prípade, ak sa v konkrétnom konaní súd od línie odkloní, musí obligatórne vysvetliť dôvody, pre ktoré sa odklonil od konštantnej línie v odôvodnení súdneho rozhodnutia. Základným atribútom právnej istoty podľa článku 2 CSP je požiadavka zásadnej predvídateľnosti súdnych rozhodnutí. Tá je zase ontologicky spätá s postulátom, že právne rovnaké prípady sa skratka majú posudzovať rovnako, a rozdielne prípady rozdielne. To, či ide o zásadne rovnakú právnu vec, alebo či táto právna vec vykazuje naopak zásadné diferencie od iných, už rozhodnutých prípadov, je záležitosťou právneho posúdenia súdu reflektovaného v odôvodnení rozhodnutia. Toto tvorí základnú obsahovú náplň princípu právnej istoty podľa Civilného sporového poriadku.

Prirodzenou črtou CSP je interpretácia normatívneho textu v súlade s lexikálnymi, gramatickými a syntaktickými pravidlami (gramatický výklad), avšak priorizuje sa tzv. objektívny teologický výklad, t. j. výklad podľa účelu a zmyslu zákona. Každé ustanovenie CSP je potrebné vykladať ústavnokonformne a eurokonformne, rešpektujúc judikatúru ESĽP a Súdneho dvora EÚ. Preferencia hodnôt vyjadrených európskou právnou kultúrou a chránených objektívnych právom jednotlivých európskych krajín je samozrejmom súčasťou európskej právnej tradície. Explicitné vyjadrenie týchto konotácií znásobuje normatívnu silu týchto imanentných a predovšetkým judikatórne vyjadrených princíпов. Inak povedané, postuláty vyjadrené v článku 3 CSP by mali v demokratickom právnom štáte platiť bez ohľadu na to, či sú alebo nie sú normatívne vyjadrené.

Článok 4 CSP upravuje analógiu legis a analógiu iuris, ktorá má ako výkladové pravidlo svoje nesporné miesto i v predpisoch procesného práva. Reflektuje sa zákaz odopretia spravodlivosti (denegatio iustitiae) teda že sudca nemôže spor neprejednať a nerozhodnúť, ak chýba výslovná právna úprava prejednávanej právnej veci. Klasické interpretačné pravidlo analógie, umožňuje sudcovi použiť ustanovenie svojim obsahom a účelom natoľko podobné, že je žiaduce posúdiť podľa neho i právne veci, ktoré do hypotézy právnej normy výslovne poňaté neboli. V odseku 2 čl. 4 je vyjadrené interpretačné pravidlo, ktoré nemá byť zamieňané so sudcovskou normotvorbou, ale je len osobitným vyjadrením zákazu odopretia spravodlivosti a umožňuje sudcovi vec spravodlivo rozhodnúť aj v prípadoch, ak výslovné znenie zákona neexistuje. Podrobnú či rovnakú formáciu obsahuje viacero európskych kódexov. V mnohých prípadoch sa s prostým textom zákona pri interpretácii práva nevystačí. Teda v jednoduchých a bezproblémových prípadoch aplikácie a interpretácie práva bude mať prednosť tzv. gramatický výklad zákona, predovšetkým v prípadoch, ktoré nepripúšťajú variantu (inú) interpretáciu. Avšak v prípadoch označovaných ako tzv. hard cases (povedzme v prípade medzier v zákone) sa prístup interpretu-

júceho subjektu musí zmeniť.³ Text zákona (právnej normy) nemusí vždy korešpondovať s tzv. spoločenských účelom právnej úpravy. Aj v civilnom práve procesnom sa teda môžu vyskytnúť situácie, keď text zákona nedáva jasnú alebo jednoznačnú odpoveď na konkrétnu procesnú situáciu. Civilný sporový poriadok je programovo budovaný na koncepte silného sudcu, ktorému má procesné právo byť v najlepšom slova zmysle nástrojom na dosiahnutie rýchleho a spravodlivého rozhodnutia. Objektívne právo nemá a nesmie byť sudcovi „na príťaž“ a normovať doslova každý jeho krok, istá miera voľnosti je prípustná a žiaduca. Samozrejme, krehká hranica medzi príslušným zviazaním sudcu procesným právom, alebo naopak, prílišnou voľnosťou právnej úpravy vedúcou potenciálnej svojvôli či nepredvídateľným procesným postupom má vždy byť riešená v prospech predvídateľnosti procesného správania sa orgánu aplikácie práva, súdu.⁴ Uvedená korekcia vo forme programového uvoľnenia procesnoprávnej úpravy má vždy byť vykladaná so zreteľom na základný cieľ civilného procesu, a tým je rýchle a procesné spravodlivé rozhodnutie – tým sa myslí koncept tzv. formálnej spravodlivosti dodržaním tzv. rovnosti zbraní a ďalších atribútov spravodlivého procesu, obsiahnuté predovšetkým v judikatúre najvyšších súdnych autorít, to najmä Ústavného súdu Slovenskej republiky a Európskeho súdu pre ľudské práva.

Ustanovený princíp v čl. 5 je procesným ekvivalentom zákazu zneužitia subjektívnych práv, ktorý je latentne prítomný v európskych právnych poriadkoch, napr. aj § 3 ods. 1 slovenského Občianskeho zákonníka a pod. Súdu sa umožňuje odmietnuť konkrétne procesné úkony, ktoré sú zjavným zneužitím práva, či neprihliadnuť na ne alebo ich dokonca procesne sankcionovať (napr. možnosť udeliť pokutu za nedôvodnú námietku zaujatosti sudcu, princíp separácie trov konania, neprihliadnutie na procesne prekludované úkony a pod.). Prvá veta komentovaného ustanovenia predstavuje generálnu klauzulu, prostredníctvom ktorej sa naše civilné procesné právo programovo prihlásilo k demokratickým pravidlám slušnosti pri výkone subjektívnych práva procesnej povahy. Zákon v čl. 5 tak právno-politicky demonštruje generálnu klauzulu zákona zneužitia procesnoprávnych práv. Zneužitie totiž môže byť za určitých okolností akékoľvek subjektívne právo, či už súkromnej alebo verejnoprávnej povahy.⁵

Ustanovený princíp v čl. 6 reflektuje moderné poňatie bývalej zásady rovnosti účastníkov. Priorizuje sa v ňom nové poňatie kontradiktórneho procesu, kde proti sebe stoja dve strany s protichodným záujmom na výsledku sporu. Ustanovené znenie rovnako reflektuje judikatúru štrasburských orgánov ochrany práva, ktorá zásadu rovnosti zbraní vníma ako rovnakú mieru možností participovať na procesných úkonoch tak vlastných (prostriedky procesného útoku v procesných úkonoch), ako aj na procesných úkonoch protistrany v tom zmysle, aby ku každej relevantnej námietke, tvrdeniu či dôkazu mala objektívnu možnosť vyjadriť sa protistrana. Nóvu spočíva v zavedení osobitných konaní so slabšou stranou, ktoré výrazne modifikujú doterajšie chápanie rovnosti strán sporu. Súd v týchto prípadoch musí zohľadniť istú hmotnoprávnu i procesnú nerovnováhu sporných strán. Civilné právo procesné tak nemôže fingovať skutočnú rovnosť subjektov (napr. jedna sporová strana sa dá zastúpiť advokátom a druhá sporová strana toto svoje procesné právo nevyužije a pod.). Obsah princípu rovnosti sporových strán v civilnom sporovom konaní sa tak prejavuje ako tzv. funkčná rovnosť, spočíva v takom procesnom postupe súdu, aby sa každý zo sporových strán umožnilo v rovnakej miere realizovať svoje procesné oprávnenia.⁶ To, či sporová strana svoje procesné oprávnenia aj reálne využije a v akej kvalite, už netvorí obsah princípu rovnosti sporových strán. Procesná rovnosť sa sústreďuje výlučne do zabezpečovania akejsi pomyslenej rovnakej štartovacej čiary pre obidve sporové strany. V tejto súvislosti sa princíp rovnosti sporových strán funkčne a komplementárne dopĺňa s princípom kontradiktórnosti v tom zmysle, že spornej strane má byť zásadne umožnené reagovať na realizáciu všetkých procesných oprávnení protistrany v záujme zabezpečenia negácie neodôvodnenej procesnej výhody jednej zo sporových strán.

Článok 7 CSP upravuje dispozičný princíp, ktorým je sporové konanie takmer bezo zvyšku ovládané. Dispozičný princíp sa v sporoch prejavuje predovšetkým žalobnou iniciatívou žalobcu, bez ktorej spor nemôže vzniknúť.⁷ Priorizuje sa povinnosť súdu viesť strany k zmierlivému vyriešeniu ich hmotnoprávneho konfliktu (mediačná funkcia civilného súdnictva). Sporové súdne konanie o súkromnoprávnych veciach je zo svojej povahy ovládané princípom dispozičným. Inak povedané, súkromnoprávny spor nie je možné začať bez procesnej iniciatívy žalobcu. Sporové konanie sa preto zásadne začína na iniciačný návrh strany sporu, ktorá o sebe tvrdí, že je nositeľom (majiteľom) subjektívneho práva, ktorého ochrany sa dovoľáva.

³ Števec, M. a kol.: Civilný sporový poriadok – Komentár, nakl. C.H. Beck, Praha, r. 2016, ISBN: 978-80-7400-629-6, str. 38 a násl.

⁴ Tamtiež. str. 40 a násl.

⁵ Tamtiež. str. 43 a násl.

⁶ Ficová, S. a kol.: Občianske právo procesné – Základné konanie, VO PF UK v Bratislave, r. 2005, str.56, ISBN 80-7160-194-2

⁷ Bajcura, A. a kol.: Občianske právo procesné, VO PF UK v Bratislave, r. 2005, ISBN: 80-7160-009-1, str. 23

Pochopiteľne, dispozičný princíp sa neprejavuje len pri začatí sporového konania, možno však konštatovať, že práve pri začatí konania sa prejavuje najvýraznejšie. Je totiž výlučnou súčasťou autonómie subjektu práva, či sa rozhodne uplatniť právo na súdnu ochranu svojho porušeného alebo ohrozeného subjektívneho práva žalobou.⁸ Ak sa však subjekt rozhodne toto svoje ústavné právo uplatniť, dispozičný princíp sa výrazne oslabuje v prospech princípu procesnej ekonómie. Jedným z účinkov podania žaloby na súd je totiž to, že súdu ako orgánu ochrany práva vzniká povinnosť vec prejednať a rozhodnúť v primeranom čase. Nie je preto mysliteľné, aby po uplatnení základného dispozičného oprávnenia, po podaní žaloby, niesli zodpovednosť za priebeh konania sporovej strany (prípadne sám žalobca). Povinnosť vec prejednať a rozhodnúť v primeranom čase je ústavnou povinnosťou štátu, ktorá je realizovaná prostredníctvom súdnej sústavy.

Čl. 8 a 9 CSP sú vyjadrením princípu kontradiktórnosti sporového konania a prejednaciego princípu (zásady formálnej pravdy). Rovnako princípy súvisia s rovnosťou zbraní a princípom dispozičným. Priorizuje sa procesná aktivita sporných strán, ktoré sú zásadne povinné tvrdiť rozhodujúce skutočnosti a označiť dôkazné prostriedky na preukázanie svojich tvrdení. Každá procesná strana má právo oboznámiť sa a reagovať na tvrdenia a dôkazné návrhy protistrany.

Obsahom princípu kontradiktórnosti civilného sporového konania je existencia právne dvoch proti sebe stojacich sporných strán a kontradiktórnym záujmom na výsledku civilného procesu. Inak povedané, žalobca a žalovaný vyvíjajú procesnú aktivitu smerom k výsledku konania, ktorým by im bol na prospech. Kontradiktórnosť v užšom zmysle znamená možnosť podrobiť procesnej „debate“ všetko, čo v konaní vyšlo najavo.⁹ Každá sporová strana má teda právo vyjadriť sa k výsledkom procesnej aktivity protistrany. Tradičné vnímanie kontradiktórnosti znamená možnosť vyjadriť sa len k skutočnostiam uvádzaným protistranou a k vykonaným dôkazom. Civilný sporový poriadok ide však vo vnímaní kontradiktórnosti ešte ďalej. Z dikcie článku 9 je totiž nepochybné, že kontradiktórnosť v zmysle možnosti vyjadriť sa k procesnej aktivite svojej protistrany zahŕňa i možnosť vyjadriť sa k právnej argumentácii protistrany. Tým však nie je dotknutý postulát o rozdelení procesných úloh jednotlivých subjektov civilného procesu. Právna argumentácia je zverená v prvom rade súdu, v zmysle paroly *iura a novit curia*.

Čl. 10 CSP vyjadruje princíp tzv. arbitrárneho poriadku a v mnohom ide o nosný princíp civilného sporového konania. Súd určuje tempo a priebeh konania s prihliadnutím na princíp hospodárnosti tak, aby bol naplnený účel zákona.¹⁰ CSP sa vyvarúva ustanovovaniu základných lehôt pre sudcu (celkom výnimočne sa ustanovujú, ak je to účelné s prihliadnutím na povahu veci) a v súlade s princípom arbitrárneho poriadku umožňuje sudcovi koncentrovať určité procesné úkony strán a sankcionovať nedodržiavanie ním ustanovených procesných lehôt vo forme procesnej preklúzie, t.j. straty možnosti vykonávať požadovaný úkon. V konkrétnom prípade na riadny priebeh konania dohliada, lehoty určuje a potrebné opatrenia ukladá sudca alebo súdny úradník.¹¹

V Civilnom sporovom poriadku nie sú stanovené žiadne obligatórne fázy procesu (napr. i predbežné prejednanie sporu je preto fakultatívne) a ponecháva sa zodpovednosť za dodržanie princípu procesnej ekonómie konajúcemu sudcovi. Konanie sa však stále berie ako jeden celok, ktorého začiatok je stanovený momentom podania žaloby a koniec právoplatným skončením veci. Na efektívny výkon týchto kompetencií je však zároveň sudcovi zároveň pomerne silná procesná kompetencia vo forme sudcovskej koncentrácie konania.

Čl. 11 CSP proklamuje tradičnú procesnú zásadu, že každý procesný úkon strany sa posudzuje podľa svojho obsahu a skutočnej vôle. V tomto zmysle je zásadným pravidlom, že pri skúmaní skutočnej vôle procesnej strany sa prezumuje, že fyzické osoby disponujú schopnosťou racionálne rozlíšiť a posúdiť dôsledky svojho procesného postupu a disponujú primeranou mierou právneho povedomia.

Znenie č. 12 CSP reflektuje tradičnú zásadu ústavnosti, ktorá je však v modernom poňatí civilného procesu na viacerých miestach prelamovaná. Zákon ustanovuje, kedy pojednávanie nariadovať netreba a v ktorých prípadoch sa môže súd spoliehať na písomnú formu konania.

Platí tiež princíp priamosti a bezprostrednosti, ktorý spočíva v osobnom styku strán sporu so súdom. Článok 13 CSP reflektuje aj na právo nechať sa v konaní zastúpiť, ako i povinnosť byť zastúpený a obligatórnosť zastúpenia advokátom v zákonom ustanovených prípadoch.

⁸ Števec, M. a kol.: Civilný sporový poriadok – Komentár, nakl. C.H. Beck, Praha, r. 2016, ISBN: 978-80-7400-629-6, str. 52 a násl.

⁹ Tamtiež, str. 53

¹⁰ Bajcura, A. a kol.: Občiansky súdny poriadok – Komentár 1. Diel, EURO UNION Bratislava, r. 1996, ISBN: 80-85568-47-0, str. 147

¹¹ Bajcura, A. a kol.: Občianske právo procesné, VO PF UK v Bratislave, r. 1995, ISBN: 80-7160-009-1, str. 33

Ustanovený princíp v čl. 14 CSP zohľadňuje verejnú kontrolu súdnej moci. Verejnosť môže byť z pojednávania a rozhodovania sporu vylúčená len v taxatívne ustanovených prípadoch. Zákon správne deklaruje, že atribútom verejnosti nedisponuje konanie ako celok, ale len tá časť konania, pre ktorú je vlastný princíp ústnosti procesu, a tou je pojednávanie. Verejnosť pojednávania predstavuje jednu zo základných záruk nezávislosti a nestrannosti súdnej moci, a môže plniť postupne i úlohu činiteľa smerujúceho k zvyšovaniu dôveryhodnosti justície ako celku.¹² Z tohto uhla pohľadu sa obmedzenie princípu verejnosti pojednávania javí ako veľmi reštriktívne formulovaná výnimka, odôvodnená veľmi špecifickým procesným situáciám, pri ktorých ochrana definovaných záujmov výrazne prekračuje požiadavku na verejnú kontrolu výkonu spravodlivosti. Verejnosť tak môže byť z pojednávania vylúčená len zo závažných dôvodov stanovených v zákone.

Základným princípom hodnotenia dôkazov navrhnutých stranami a vykonaných spravidla na pojednávaní je princíp voľného hodnotenia dôkazov. Podstata tohto princípu, spočíva v tom, že žiaden dôkaz nedisponuje legislatívnou silou, ktorú by sudca musel zohľadniť predpísaným spôsobom.¹³ Súd preto hodnotí všetky vykonané dôkazy, ako aj skutkové prednesy strán, či iné procesné úkony podľa svojej voľnej úvahy, ktoré limity sú jedine ústavnoprávne. V tejto súvislosti možno predovšetkým spomenúť vysoké nároky na odôvodnenie meritórneho súdneho rozhodnutia v oblasti hodnotenia dôkazov. „Voľné“ hodnotenie dôkazov neznamená v žiadnom prípade „ľubovoľné“ hodnotenie dôkazov. Odôvodnenie súdneho rozhodnutia preto musí byť presvedčivé, logicky konzistentné a bezrozporné, k čomu má prispieť i koncept voľného hodnotenia dôkazov. Práve z tohto dôvodu zákonodarca v odseku 2 normuje, že žiaden vykonaný dôkaz nemá predpísanú zákonnú silu. Zákonnú silu (tzv. „váhu“) pripisuje jednotlivým dôkazom sudca, a to podľa pravidiel rozumnej a presvedčivej aplikácie princípu voľného hodnotenia dôkazov.

Článok 16 CSP zakotvuje princíp legality, ktorý znamená viazanosť súdu zákonom, pričom sa zohľadňuje hierarchia právnych predpisov (napríklad prednosť úniového práva, medzinárodnej zmluvy atď.). Celkom výnimočne môže odôvodnenosť postupu mimo rámca princípu legality vyplývať z tzv. testu proporcionality vzájomne kolidujúcich ústavných práv. V tomto zmysle napr. súd môže vykonávať dôkaz získaný v rozpore so zákonom, ak je právo protistrany ústavnokonformne posúdené ako v konkrétnom prípade silnejšie právo než porušené právo toho, na koho úkor sa právo vykonáva.¹⁴ Civilný sporový poriadok v oblasti dokazovania síce prioritizuje princíp zákonnosti, t.j. aby súd postupoval a rozhodoval súlade s platnými predpismi pri zohľadnení ich vzájomného vzťahu a v súlade so základnými princípmi tohto zákona, avšak uplatňovanie tohto princípu nie je absolútne. To znamená, že primárne platí v civilnom procese pravidlo, podľa ktorého sa nezákonné dôkazy, resp. dôkazy získané v rozpore s objektívnym právom považujú za právne neúčinné. Procesnoprávnym dôsledkom predloženia nezákonného dôkazu je skutočnosť, že súd pri prejednávaní a rozhodovaní veci nezohľadňuje skutočnosť a dôkazy, ktoré boli získané v rozpore so zákonom. Z aplikačnej strany sa na takéto dôkazy hľadí, akoby neboli uplatnené (čo do účinku ich preukázanej spôsobilosti), čo však nezabavuje súd povinnosti, aby sa s eventuálnou nezákonnosťou dôkazu náležitým spôsobom vysporiadal v odôvodnení rozhodnutia.

Znenie článku 17 CSP je deklaráciou princípu hospodárnosti konania, ktorá má byť jedným z najzákladnejších pravidiel výkladu ustanovení tohto zákona, ako aj iných procesných predpisov. Princíp je ekvivalentom či koncepčným doplnením práva na súdnu a inú právnu ochranu, ktorá musí byť nielen zákonná, ale i efektívna, t. j. účinná a rýchla. To znamená, že článku 17 je normatívne vyjadrený jeden z kľúčových ústavnoprávných princípov riadneho fungovania justície, a tým je princíp hospodárenia konania alebo procesnej ekonómie. Tento princíp sa netýka len určitej izolovanej fázy konania, ako napríklad princíp ústnosti, ale má doslova „prežarovať“ celým konaním od jeho začatia po právoplatné skončenie veci.¹⁵ Na to, aby súd mohol objektívne dodržať princíp procesnej ekonómie a konať v súlade s ním, stanovuje Civilný sporový poriadok množstvo inštitútov, v rámci ktorých môže súd efektívne smerovať konanie k rýchlemu spravodlivému rozhodnutiu vo veci samej. Z týchto inštitútov treba spomenúť predovšetkým princíp sudcovskej koncentrácie (čl. 10 ods. 3), ukladanie poriadkových opatrení, procesných sankcií a pod. Porušenie princípu procesnej ekonómie zakladá zodpovednosť štátu za nedodržanie práva na spravodlivý proces, podľa článku 6 ods. 1 Dohovoru. Imanentnou súčasťou práva na spravodlivý proces je totiž právo na rozhodnutie v tzv. primeranej lehote, teda bez zbytočných prieťahov v konaní. Z tohto pohľadu je preto irelevantné, či ide o objektívne alebo subjektívne prieťahy v konaní v zmysle judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky.

¹² Ficová, S. a kol.: Občianske právo procesné – Základné konanie, VO PF UK v Bratislave, r. 2005, ISBN 80-7160-194-2, , str.59

¹³ Tamtiež. str. 60

¹⁴ Števček, M. a kol.: Civilný sporový poriadok – Komentár, nakl. C.H. Beck, Praha, r. 2016, ISBN: 978-80-7400-629-6, str. 64 a násl.

¹⁵ Ficová, S. a kol.: Občianske právo procesné – Základné konanie, VO PF UK v Bratislave, r. 2005, ISBN 80-7160-194-2, , str.61

Znenie čl. 18 CSP je vyjadrením princípu voľného pohybu súdnych rozhodnutí v rámci európskeho priestoru, ako i vyjadrením princípu materiálnej reciprocity medzinárodného práva. Článok 18 vyjadruje zásadu, v zmysle ktorej majú cudzie rozhodnutia na území Slovenskej republiky, za podmienok stanovených osobitným predpisom (ktorým môže byť zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom, medzinárodná zmluva alebo aj nariadenie Európskej únie), rovnaké účinky a požívajú rovnakú ochranu ako slovenské rozhodnutia. Cudzie rozhodnutie tak za podmienok stanovených osobitným predpisom (po splnení podmienok stanovených v uvedených predpisoch) nadobudne rovnaké postavenie, ako by išlo o rozhodnutie slovenské. Následný výkon rozhodnutia sa uskutoční podľa príslušných slovenských predpisoch tak, akoby išlo o rozhodnutie slovenského orgánu.

Záver

Otázky civilnoprocesných princíпов (zásad) sa tradične chápu ako súčasť základov civilného procesu a civilného procesného práva a sú predmetom všeobecných výkladov procesnej vedy. Vo svetle jej záverov a analytiko-systematických skúmaní zohľadňujúcich historickú stránku, vyjadrujú civilnoprocesné zásady v spoločnosti ustálené a všeobecne akceptované názory na žiaduce chápanie, spôsob úpravy a výkon civilného procesu ako (relatívne) najúčinnějšího právneho nástroja ochrany súkromnoprávných, s časti aj verejnoprávných vzťahov. Inak povedané, ide o legislatívne stvárnenie v danej spoločnosti prevládajúcich ideí určujúcich štruktúru civilného procesu, ako aj obsah a zmysel civilnoprocesných noriem inštitútov. V právnom štáte sú totožné alebo neodporujú všeobecným právnym princípom sformovaným v priebehu civilizačného vývoja. Sú úzko späté s ideami ovládajúcimi sféru ekonomických a politických vzťahov, u nás v súčasnosti a trhovou ekonomikou a pluralitnou demokraciou, i etických vzťahov. Na rozdiel od nich sú však existenčne zviazané s mocenským monopolom štátu garantujúcim ich faktické uskutočňovanie.¹⁶

Procesné zásady teda predstavujú právne princípy v civilnom procese. Ich pôsobenie v civilnom procese však nie je rovnaké. Niektoré pôsobia v každom druhu civilného procesu, iné majú len obmedzenú platnosť, ba niektoré sa ani neuplatnia.¹⁷ Na druhej strane sú druhy civilného procesu, a platí to najmä pre exekučné konanie, kde sa uplatnia aj ďalšie, inde sa nevyskytujúce procesné zásady.

Poznatky o podstate procesných zásad, ktoré sa síce vyvíjajú a menia v priestore v a čase, sú významné predovšetkým z toho dôvodu, že s procesnými zásadami sú vždy spojené konkrétne dôsledky pre pozitívnu úpravu civilného procesu. Bez poznania obsahu procesných zásad, ktoré sa v teórii a v praxi uplatňujú, je platná procesná úprava málo zrozumiteľná, pretože obsah týchto zásad formuje aj konkrétne (dobové) normy civilného procesu.

Zhrnutie

Autorka sa v príspevku venuje stručnej charakteristike jednotlivých princíпов sporového konania podľa Civilného sporového poriadku – zákona č. 160/2015 Z. z. Základné zásady sporového súdneho konania sú obsiahnuté v článku 1 až 18 nového Civilného sporového poriadku.

Summary

The author deals with the brief characteristic of the individual principles of the dispute proceedings under the Civil Litigation Code - Act no. 160/2015 Z. z. The basic principles of the civil proceedings are contained in Articles 1 to 18 of the new Civil Litigation Code.

¹⁶ Števček, M. a kol.: Civilný sporový poriadok – Komentár, C.H. Beck, Praha, r. 2016, ISBN: 978-80-7400-629-6, str. 14

¹⁷ Tamtiež, str. 15

Použitá literatúra:

1. Bajcura , A. a kol.: 1996. Občiansky súdny poriadok – Komentár, I. diel. Bratislava: EUROUNION spol. s . r. o., 1996; ISBN: 80-85568-47-0
2. Bajcura, A. a kol.: 1995. Občianske procesné právo. Bratislava: MANZ a Vydavateľské oddelenie, Právnická fakulta UK v Bratislave, 1995; ISBN 80-7160-009-1
3. Fekete, I.: 2014. Občiansky zákonník 1. Zväzok (Všeobecná časť). Veľký komentár. 2. Aktualizované a rozšírené vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX, 2014. ISBN 978-80-8155-039
4. Ficová, S., Števček, M, a kol.: 2010. Občianske súdne konanie. 1. vydanie. Praha C.H.Beck, 2010. ISBN: 978-80-7400-312-7
5. Mazák, J. a kol.: Základy občianskeho procesného práva. Štvrté, podstatne prepracované a doplnené vydanie. Bratislava: IURA EDITION, spol.s r.o., 2009 ISBN: 978-80-8078-275-7
6. Mazák, J. a kol. 2012 Učebnica občianskeho procesného práva. I. zväzok. Košice: IURIS LIBRI, spol. s r.o., ISBN: 978-80-89635-00-9
7. Ficová, S., Števček, M, a kol.: 2012. Občiansky súdny poriadok. I. diel. Komentár. 2. vydanie Praha C.H.Beck, 2012. ISBN: 978-80-7400-406-3
8. Ficová, S., Števček, M, a kol.: 2012. Občiansky súdny poriadok. II. diel. Komentár. 2. vydanie Praha C.H.Beck, 2012. ISBN: 978-80-7400-406-3
9. Števček, M. a kol.: 2016 Civilný sporový poriadok, Komentár. Praha C.H.Beck, 2016. ISBN: 978-80-7400-629-6
10. Vokálová, D. a kol.: 2016. Občianske súdne konania po novom. Porovnanie doterajšaja novej právnej úpravy občianskeho súdneho konania s výkladom. Bratislava: WOLTERS KLUWER s.r.o., 2016 ISBN 978-80-8168-392-3.